

HALK SAĞLIĞI AÇISINDAN AFETLER

Prof. Dr. Murat TOPBAŞ

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı**

Sorular

- Bir sağlık sorunu veya sağlığı etkileyen sorun hangi koşulda / ne zaman **“Halk Sağlığı sorunu”** olur?
- Bir sorun **Halk Sağlığı sorunu** olunca ne olur / önemi nedir?

Eğer bir sağlık sorunu / sağlığı etkileyen sorun

- **Çok görülüyorsa**
- **Çok öldürüyorsa**
- **Çok engelliğe neden oluyorsa**
- **Çok iş gücü kayıplarına neden oluyorsa**
- **Çok ekonomik kayba neden oluyorsa**
- **Toplumda ciddi düzeyde korku, endişe, telaş vb. neden oluyorsa / huzuru bozuyorsa**

Eğer bir sağlık sorunu / sağlığı etkileyen sorun

- Çok görülüyorsa
- Çok öldürüyorsa
- Çok engelliğe neden oluyorsa
- Çok iş gücü kayıplarına neden oluyorsa
- Çok ekonomik kayba neden oluyorsa
- Toplumda ciddi düzeyde korku, endişe, telaş vb. neden oluyorsa / huzuru bozuyorsa

HALK SAĞLIĞI SORUNUDUR

Sorun “**Halk Sağlığı sorunuysa**”

Sorun

- Bazen sadece insanları değil, diğer canlıları ve ekolojik yapıyı da etkiler
- Ciddidir
- Önemlidir
- **İhmal edilemez**
- **Kulak ardı / Göz ardı edilemez**
- **Yapılacaklar ertelenemez**

Sorun “**Halk Sağlığı sorunuysa**”

- Olması önlenmelidir / engellenmelidir
- Ortaya çıkarsa da
 - Kontrol altına alınmalıdır
 - Etkisi azaltılmalıdır / sınırlandırılmalıdır
 - Normal yaşama en kısa zamanda dönülmesi sağlanmalıdır
 - Bir daha olmaması için önlemler alınmalıdır

Afetler / Olağan Dışı Durumlar

- Yaygın bir biçimde ortaya çıkan
- Ortamda ve çevrede ağır hasarlar oluşturan
- İnsanlarda yaralanma / hastalanma, can ve mal kaybına yol açan
- **Toplumun kendi olanaklarıyla baş edemeyeceği büyüklükte yıkıma neden olan**
- **O toplumun dışarıdan yardım almasını zorunlu kılan**

olay ya da durum

Afet / ODD Sınıflaması

- 1. Doğa Kaynaklı Olaylar Sonucu Ortaya Çıkanlar**
- 2. İnsan Eliyle Ortaya Çıkanlar**
- 3. Karmaşık İnsani Aciller**

1. Doğa Kaynaklı Olaylar Sonucu Ortaya Çıkanlar

- **Ani, etkili, akut olanlar:** Deprem, tsunami, volkanik aktivite, sel, toprak kayması, çığ, böcek istilası, salgınlar, fırtına, kasırga, yangın, don...
- **Yavaş ya da kronik olanlar:** Aşırı sıcaklık, kuraklık, doğal toksik maddelere kronik maruziyet, çölleşme, ormanların yok olması,

2. İnsan Eliyle Ortaya Çıkanlar

- **Sanayileşme**
- **Endüstriyel / teknolojik kazalar**
 - Ulaşım araç kazaları
 - Endüstriyel kazalar (Bhopal, Çernobil)
- **Aşırı Kentleşme**
- **Çölleşme, ormanların yok edilmesi**
- **Göç**
- **Çevre kirliliği**
- **Ekonomik krizler**

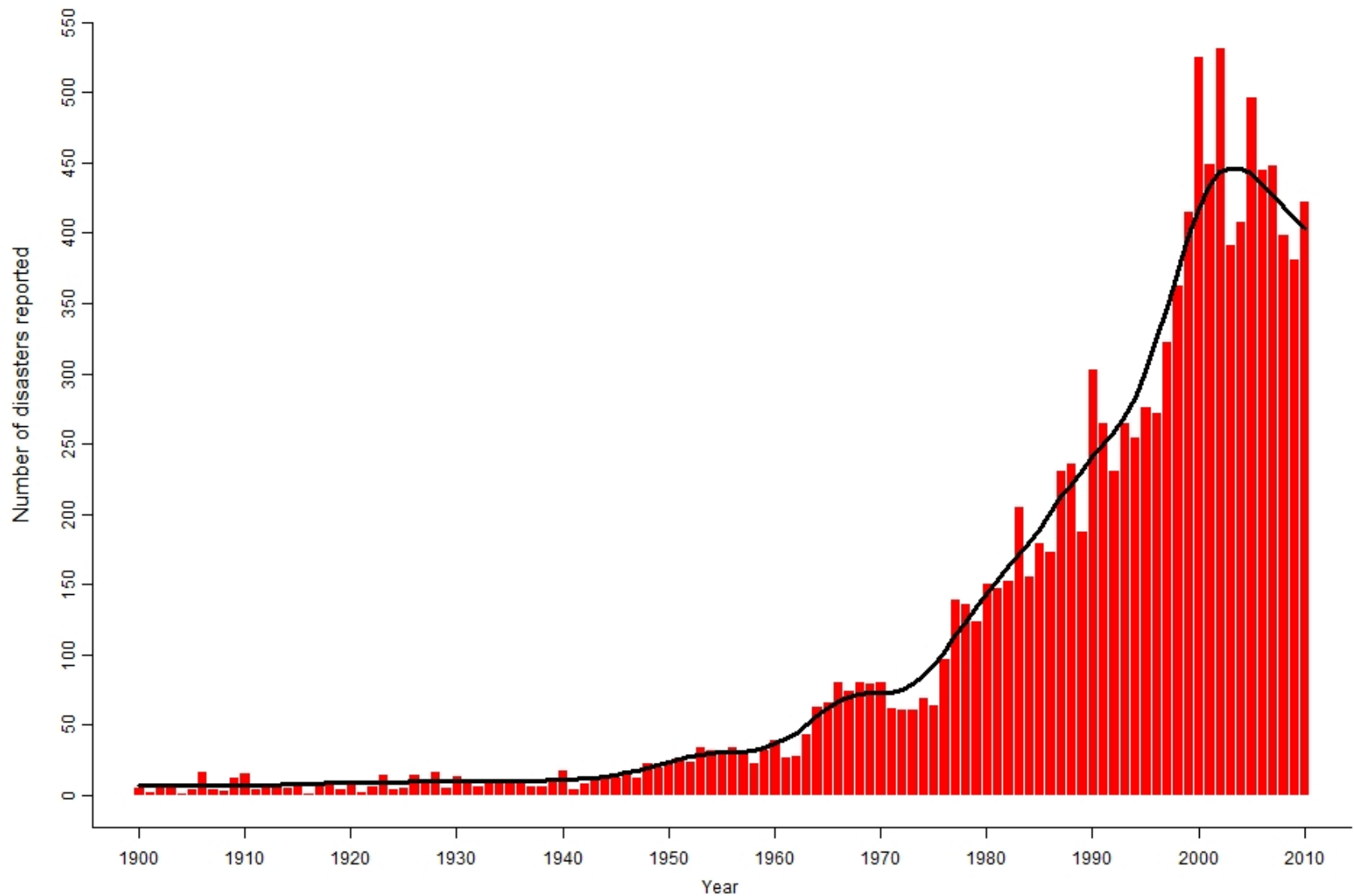
3. Karmaşık İnsani Aciller

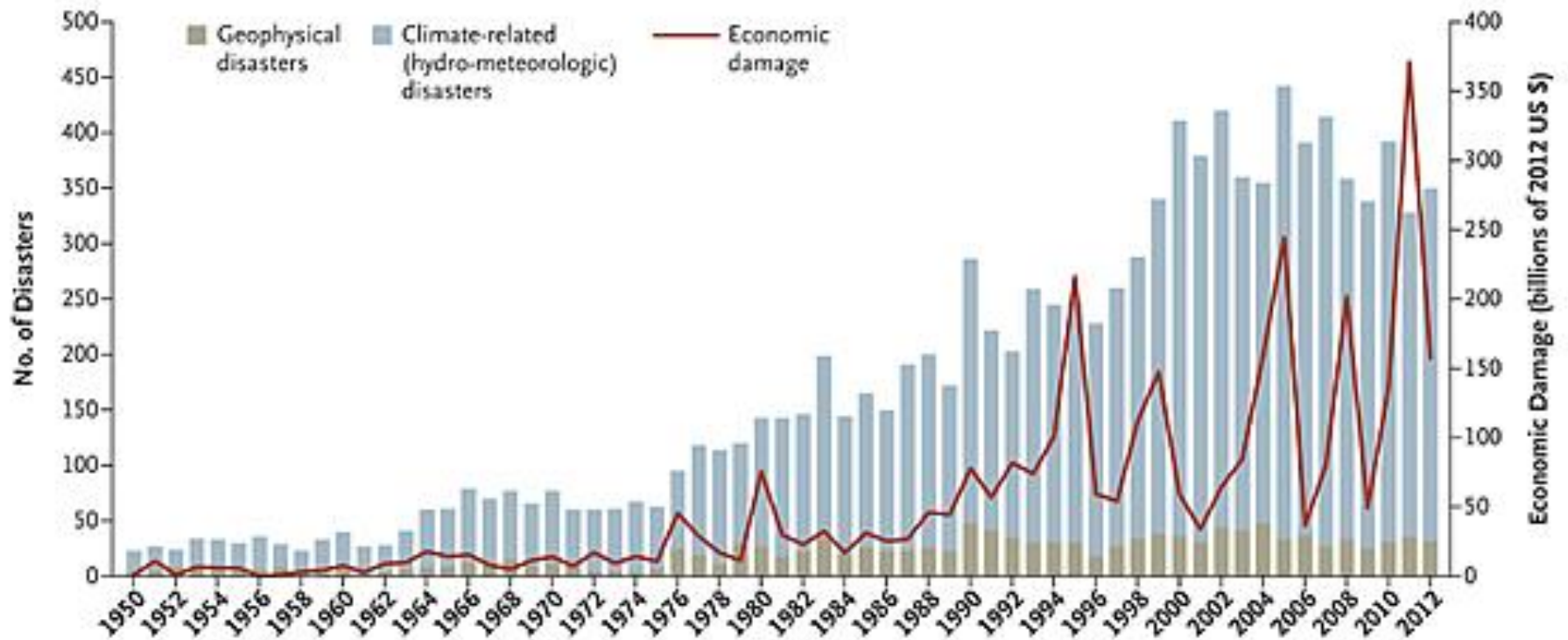
- ▶ Bölgesel / iç savaşlar (Irak)
- ▶ Alt düzeyde sınırötesi çalışmalar (İsrail-Filistin-Lübnan)
- ▶ Yasal otoriteye karşı silahlı mücadele (Kamboçya'da Khmerler)
- ▶ Bölgesel ayrılık yanlısı sivil savaşlar (Bosna, Eritre)
- ▶ Etnik sivil savaşlar (Ruanda, Afganistan)
- ▶ Göçe zorlanma
- ▶ Terörizm

Afetler / ODD

Halk Sağlığı sorunu mudur?

Natural disasters reported 1900 - 2010

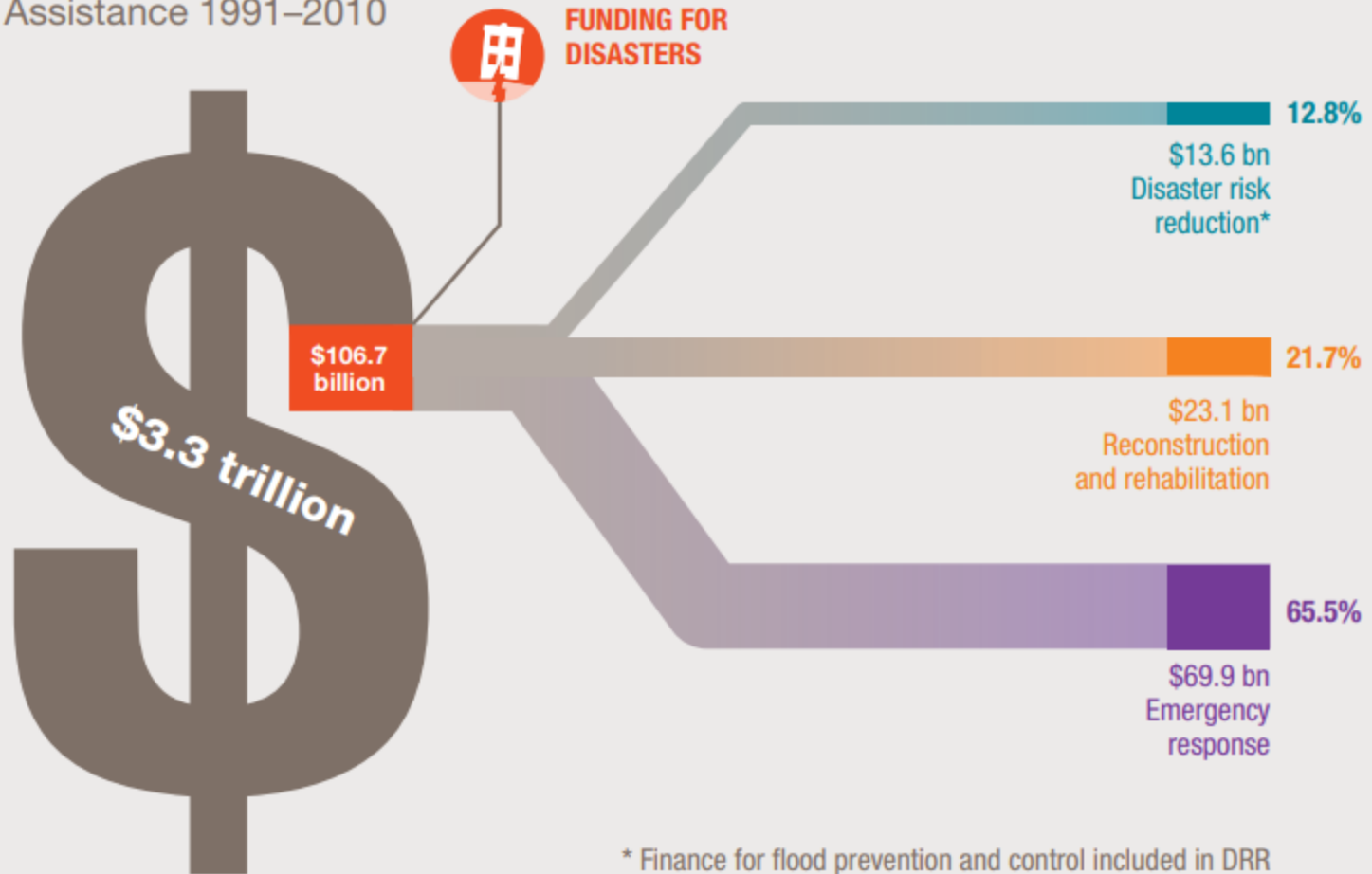

Since 1990, natural disasters have affected about 217 million people every year.

FIGURE 3.1 DRR finance is only a tiny fraction of total development assistance

Total Development
Assistance 1991–2010

Source: Watson et al., 2015

The Economic and Human Impact of Disasters* in the last 12 years

\$1.3
TRILLION
DAMAGE (USD)

2.7
BILLION
AFFECTED

1.1
MILLION
KILLED

KEY
DISASTER
EVENTS

South Asia
July 2002

Europe
Aug 2002

China
Aug 2002

Indian Ocean
Dec 2004

Bam (Iran)
Dec 2003

Kashmir
Oct 2005

Katrina
Aug 2005

Sidr
Nov 2007

Sichuan
May 2008

Nargis
May 2008

Pakistan
July 2010

Haiti
Dec 2010

Japan
March 2011

*Disasters refers to Natural Disasters as categorized in EM-DAT
Data source: EM-DAT: The OFDA/CRED International Disaster Database
Data version: 10 January 2012 - v12.07
Humanitarian Symbol Set (2008): <http://www.ungis.org/map/guideline.php>

Afetler / ODD

Her biri

HALK SAĞLIĞI SORUNU

Halk Sağlığı Açısından

ODD Evreleri

ODD'de Evreleri

- **Hazırlık (Sessiz Dönem) Evresi**
- *Uyarı (Alarm) Evresi*
- *Acil Evre*
- **Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılanma Evresi**

ODD Yaşandığında

Halk Sağlığı Sorunları 1

- **Çevre sağlığı sorunları**
- **Su ve güvenliği**
- **Beslenme ve güvenli gıda**
- **Bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar**
- **Bulaşıcı olmayan hastalıkların kontrolü**
- **Sağlık açısından risk gruplarının sorunları**

ODD Yaşandığında

Halk Sağlığı Sorunları 2

- **Barınma**
- **Afetzede toplumun psikososyal etkilenimleri**
- **Kıtlık**
- **Toplu göçler**
- **Sağlık hizmetlerinde organizasyon bozukluğu**
- **İç ve dış yardımlarda organizasyon bozuklukları ve getirdiği riskler**

ODD Yaşandığında

Halk Sağlığı Sorunları 3

- **Yaralılar**
 - **Acil ve kapsamlı tıbbi müdahale gerektiren ağır yaralanmalar**
 - **Özel bir eylem gerektirmeyen orta ve hafif yaralanmalar**
- **Ölümler ve cesetlerin uzaklaştırılması**

ODD Yaşandığında

Halk Sağlığı Sorunları 4

- **İş Sağlığı, çalışan güvenliği**
- **Atıklar**
- **Mezarlıklar**
- **Gayrisihhi müesseseler**
- **Toksik etkiler**
- **Radyasyon, radyoaktivite**

ODD Yaşandığında

Halk Sağlığı Sorunları 5

- **Toplumun ve sağlık hizmetlerinin normal yaşama dönüş süresi**
- **Komşu yerleşim yerlerinde yaşanan sorunlar**
- **Sağlık kayıtları**
- **ODD'nin boyutunun ve etkilerinin saptanmasında karşılaşılan sorunlar**
- **Kaynak yönetimi sorunları**

Halk Sağlığı Yönüyle FARKLI Afet / ODD

- **Yönetimsel Niteliği ve Özelliği**
- **Korumak ve Korunmak**
- **Farkına Varılan / Varılmayan Afet / ODD**
- **Sağlık Kayıtcılığı**
- **Zararlı Çevresel Etkenlerin Değerlendirilmesi**
- **Çok Sektörlü Sağlık Sorumluluğu**

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Yönetimsel Niteliği ve Özelliği

- **İhmal edilemez**
- **Kulak ardı / Göz ardı edilemez**
- **Yapılacaklar ertelenemez**

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Yönetimsel Niteliği ve Özelliği

- **İhmal edilemez**
- **Kulak ardı / Göz ardı edilemez**
- **Yapılacaklar ertelenemez**

**BİLMİYİ VE HAZIRLIKLIL OLMAI
GEREKİR**

Klasik Döngü

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Korumak ve Korunmak

- Daha ucuz / ekonomik
- Daha kolay
- Daha insancıl
- Daha çevreci

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Korumak ve Korunmak

Afetler / ODD'lerden

- Bazılarından **korunulabilir**
- Bazılarında **önlenemez**
 - Etkisi ve zararları “yok denecek kadar” azaltılabilir

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Korumak ve Korunmak

- Acil Durumlar ve Afet Yönetimi Planlamaları
 - Her yönden bakmak
 - “**OLMAZ**” denileni bile düşünmek

VİZYON SAHİBİ OLMAK

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Korumak ve Korunmak

- **Acil Durumlar ve Afet Yönetimi Planlamaları**
 - Yapılan veya geliştirilen planların toplumun tüm kesimlerine
 - **Sürekli**
 - **Etkin**
 - **Kalıcı şekilde aktarılması ve uygulanmasının sağlanması**

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Farkına Varılan / Varılmayan Afet / ODD

- **Akut afet/ ODD'ler dramatik**
 - **Somuttur**
 - **Etkileri daha nettir**
 - **Medyatiktir**
 - **Toplum ve kamu yönetimi işbirliği daha belirgindir**

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Farkına Varılan / Varılmayan Afet / ODD

- Subakut – Kronik olanlar
 - Çok somut değildir
 - Etkileri siliktir
 - Haber değeri ilgi çekici değildir
 - Toplum ve kamu yönetimi işbirliği, çabalara rağmen çok iyi sağlanamaz

Halk Sağlığı Yönüyle **Afet / ODD**

Farkına Varılan / Varılmayan Afet / ODD

- Halk Sağlığı

- Akut
- Subakut
- Kronik

Tanıma uyan tüm afetleri / ODD önemser

Etkilenen:

Birey --- Toplum --- Ülke --- İnsanlık --- GELECEK

Halk Sağlığı Y6n6yle **Afet / ODD**

Sağlık Kayıtçılığı

**Bilmezseniz / 6lçmezseniz,
Y6netemezsiniz**

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Sağlık Kayıtlılığı

- Afetler / ODD

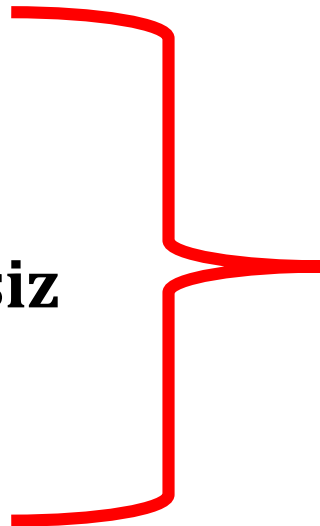
- Öncesi
- Olay anı
- Sonrası

- Kapsayıcı

- Nitelikli

- Sürekli / kesintisiz

- Yedekli

- Demografik
- Sağlık
- Tarım
- Hayvancılık
- Endüstriyel
- Çevresel
-

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Zararlı Çevresel Etkenlerin Değerlendirilmesi

- **Sınır Değerler (X / birim)**
 - Ortamda
 - Havada
 - Suda
 - Toprakta
 - Gıdada
 - İnsanda

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Çevresel Etkenlerin Değerlendirilmesi

- **Sınır Değerler (X / birim)**
 - Nasıl belirlenir?
 - Niye “X” değeridir?
 - İnsan ve Çevre standart mıdır?

Halk Sağlığı Yönüyle Afet / ODD

Çevresel Etkenlerin Değerlendirilmesi

- Halk Sağlığı
 - Sınır Değerleri hedeflemez...
 - Olmamasına / İnsan-Çevreye etki göstermemesine çaba gösterir

Halk Sağlığı'nın Rolü ve Sorumluluğu

Çok Sektörlüęü Sağlık Sorumluluğu

Trafik Kazaları

Sorunun Çözümü

- **Tam donanımlı ambulans?**
- **Yolların durumu?**
- **Toplumun farkındalığı / duyarlılığı?**
- **Yasal düzenlemeler?**

Depremde...

Sorumluluk kimde?

- **Sağlık hizmet sunumu?**
- **Kentleşme ve yapılaşma ile ilgili kurum ve kuruluşlar?**

Afetlerde Bağışıklama Hizmetleri

- **Tek başına** sağlık sektörü mü?
- Diğer sektörlerin sorumlulukları?
 - Aşı üretimi, depolama, üretim yerinden kullanım yerine kadar transfer
 - Tıbbi atıkların bertarafı

Afetlerde Hipertansiyon, Obesite, Diyabet

- Kontrol ve tedavide temel rol kimin?
- Sağlık sektörü?
- Sağlıklı beslenme?
- Gıda güvenliği?
- Fiziksel aktivite için düzenlenmiş alanlar?

Afetler / ODD

- Özel idareler köylere su şebekesi yapmıyor, muhtarlıklar yetersiz kalıyor:

Sağlık teşkilatı klorlasın!

- Köpek sayısı çok arttı, kuduz vakaları çıkabilir:

Sağlık teşkilatı aşılama yapsın!

- Hava kirliliği var, hasta oluyoruz:

Sağlık teşkilatı nerede?

Farklı Bakabilmek...

Çocuk sağlığı

sağlıklı büyümek

Cinsel yolla bulaşan hastalıklarla mücadele, aile planlaması,

üreme sağlığı/ sağlıklı üreme

Hastalanmamak, hastalıklardan korunmak

sağlıklı yaşamak

sağlıklı yaşam tarzına ve ortamına kavuşmak

Kronik hastalıklarla mücadele, rehabilitasyon

sağlıklı yaşlanmak

Farklı Bakabilmek...

Çocuk sağlığı

sağlıklı büyümek

Cinsel yolla bulaşan hastalıklarla mücadele, aile planlaması,
üreme sağlığı/ sağlıklı üreme

Hastalanmamak, hastalıklardan korunmak

sağlıklı yaşamak

sağlıklı yaşam tarzına ve ortamına kavuşmak

Kronik hastalıklarla mücadele, rehabilitasyon

sağlıklı yaşlanmak

İNSAN ve DOĞA / ÇEVRE ODAKLI

ÇÖZÜM:

**Çok Sektörlü Sağlık
Sorumluluğunun Geliştirilmesi**

Halk Sağlığı – Afetler / ODD

- **Sorumluluğu**

- Her aşamada görev almak
- Yönetmek
- Değerlendirmek

- **Rolü**

- Sektörleri / Paydaşları harekete geçirmek

**ÇOK SEKTÖRLÜ / PAYDAŞLI
SAĞLIK SORUMLULUĞUNUN GELİŞTİRİLMESİ**

Temel Sağlık Hizmetleri Felsefesi

- Sağlıkta bütüncül bir anlayış
- Sağlığın tüm belirleyicilerinin tanınması
- Topluma yönelik sağlık hizmetleri sunulması
- Sağlığın korunması ve hastalıkların önlenmesi
- Sağlıkta eşitlik
- Araştırmaya dayalı yöntemler kullanılması
- Erişilebilir, kabul edilebilir, uygun teknoloji kullanılması

TSH

DSÖ'nün 2008'de benimsediği Temel Sağlık Hizmetlerine genel yaklaşımı (Alma Ata 2008):

- **Sağlıkta dışlanma ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması**
- İnsanların ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi
- Sağlığın tüm sektörlerle entegrasyonu
- Tüm sektörler ile ortak politikalar için işbirliği modelleri geliştirilmesi
- **Paydaş katılımının artırılması**

Çok Paydaşlı Sağlık Sorumluluğunu Geliştirme Programı 2013-2023

“Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesine
Çok Paydaşlı Yaklaşım”

KAZALARIN ÖNLENMESİ VE AFETLERE HAZIRLIKLIL OLMA

T.C. Sağlık Bakanlığı
Türkiye Halk Sağlığı
Kurumu

Çok Paydaşlı Sağlık Sorumluluğunu Geliştirme Programı

Tedavi ve Rehabilitate Edici Sağlık Hizmetlerinde
Çok Paydaşlı Yaklaşım

ACIL DURUM VE AFETLERDE SAĞLIK
HİZMETLERİNİN ORGANİZASYONU

ANKARA, 2016

- **DEMİRYOLU ULAŞIMI GÜVENLİĞİ**

1. Demiryolu ulaşımına yönelik sağlık değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
2. Demiryolu ulaşımına yönelik çevre değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
3. Demiryolu ulaşımına yönelik standartların belirlenmesi,

- **DENİZYOLU ULAŞIMI GÜVENLİĞİ**

1. Denizyolu ulaşımına yönelik sağlık değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
2. Denizyolu ulaşımına yönelik çevre değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
3. Denizyolu ulaşımına yönelik standartların belirlenmesi,

- **HAVAYOLU ULAŞIMI GÜVENLİĞİ**

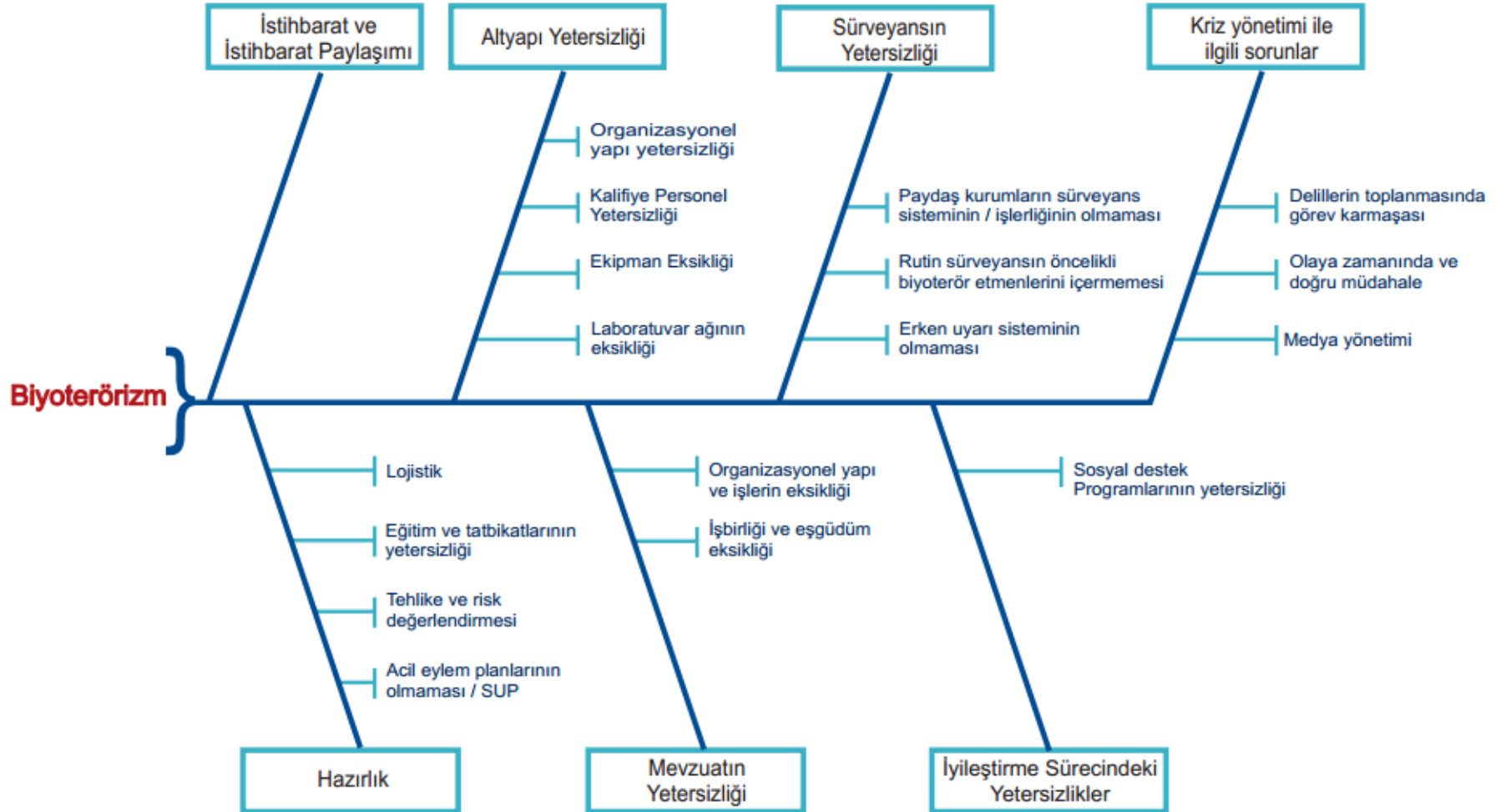
1. Havayolu ulaşımına yönelik sağlık değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
2. Havayolu ulaşımına yönelik çevre değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
3. Havayolu ulaşımına yönelik standartların belirlenmesi,

- **LOJİSTİK VE KOMBİNE TAŞIMACILIKTA GÜVENLİK**

1. Lojistik ve kombine taşımacılığa yönelik sağlık değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
2. Lojistik ve kombine taşımacılığa yönelik çevre değerlendirme çalışma grubu oluşturulması,
3. Lojistik ve kombine taşımacılığa yönelik standartların belirlenmesi,

- **BORU HATLARI İLE TAŞIMACILIKTA GÜVENLİK**

1. Boru hatları için çevre sağlığına uygun güzergah seçiminin yapılması,
2. Boru hatlarının güvenlik kontrolünün geliştirilmesi,
3. Boru hatlarının çevresel kontrolünün geliştirilmesi,
4. Boru hatlarının merkezi teknik kontrollerinin sağlanması,
5. Boru hatlarının korozyon ve katodik koruma kontrollerinin geliştirilmesi,
6. Boru hatları ve ilgili tesislerde acil durum hazırlıklarının yapılması,
7. Boru hatları güvenlik ve servis yollarının bakım ve onarımının yapılması,
8. Boru hatları ve ilgili tesislerde çalışanların mesleki tehlikelerden korunması,

D. GELECEĞE YÖNELİK STRATEJİLER

a. VİZYON

Can ve mal kaybının en aza indirilmesi amacıyla toplumun afetler karşısında zarar görebilirliğini azaltmak, afetlerin olumsuz etkilerini önlemek, afet durumlarında tüm hizmetlerin sürekliliğini sağlamak ve afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturmak.

b. VİZYONA YÖNELİK TEMEL AMAÇ VE POLİTİKALAR

- Olası afetlere karşı etkin önlemlerin alınması
- Afet riskinin azaltılması
- Afetlerde etkin müdahalenin sağlanması
- Can ve mal kaybının azaltılması
- Sağlık hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması
- Toplumun afetlere karşı bilinçli ve dirençli duruma getirilmesi
- Hızlı bir şekilde normal yaşama dönülmesi

c. TEMEL AMACA VE POLİTİKALARA DÖNÜK ÖNCELİK VE TEDBİRLER ZARAR AZALTMA

- Tehlike ve risk belirleme esaslarının hazırlanması
- Afet tehlike haritalarının hazırlanması
- Zarar görebilirlik analizlerinin yapılarak risk haritalarının oluşturulması
- İl düzeyinde bütünleşik afet tehlike haritalarının hazırlanması
- Risk azaltma planlarının hazırlanması
- Jeolojik-jeoteknik ve mikro bölgeleme etüdlerinin yapılması
- Afet veri tabanının oluşturulması ve geliştirilmesi
- Ulusal afet yönetim sisteminin geliştirilmesi
- Erken uyarı sistemlerinin kurulması
- Yapı denetim mevzuatının geliştirilmesi ve uygulanabilirliğinin sağlanması
- Fiziki yapıların güçlendirilmesi

HAZIRLIKLI OLMA

- Ulusal afet rehberinin hazırlanması
- Ülke giriş kapılarında halk sağlığını tehdit edecek durumlara karşı acil eylem planlarının

BİLEŞEN 11
Kazaların Önlenmesi ve Afetlere Hazırlıklı Olma

HEDEF 11.1. Ulaşım Güvenliğinin Geliştirilmesi

HEDEF 11.2. Kazaların Önlenmesi ve İlk Yardım

HEDEF 11.3. KBRN ve Biyoterörizmin Etkilerinin Azaltılması

HEDEF 11.4. Afetlere Hazırlıklı Olma ve Müdahale

ACİL DURUM VE AFETLERDE SAĞLIK HİZMETLERİ

A. Genel Lojistik/Koordinasyon

- A.1. Haberleşme Yönetimi
- A.2. Keşif, Bilgi Toplama ve İhtiyaçların Belirlenmesi
 - A.2.1. Keşif ve Bilgi Toplama
 - A.2.2. İhtiyaçların Belirlenmesi
- A.3. Toplumun Bilgilendirilmesi
- A.4. Hasar Tespiti
- A.5. Tıbbi İstihbarat
- A.6. Finansman
- A.7. Genel Tahliye
- A.8. Eğitim

B. Koruyucu Sağlık Hizmetleri

- B.1. Beslenme
- B.2. Barınma
- B.3. KBRN ve Tehlikeli Maddelerin Yönetimi
- B.4. Psikososyal Hizmetler (Afet Sırasında ve Sonrasında Doğrudan Etkilenenlere ve Afetzedelere Psikososyal Destek Verilmesi)
- B.5. Acil Durum ve Afetlerde Çevre Sağlığı Hizmetleri
 - B.5.1. Temiz Su Sağlanması
 - B.5.2. Gıda Güvenliği
 - B.5.3. Kişisel Hijyen
 - B.5.4. Atıkların Yok Edilmesi
 - B.5.5. Vektör Kontrolü
 - B.5.6. Ölülerin Defnedilmesi
- B.6. Acil Durum ve Afetlerde Üreme Sağlığı Hizmetleri

B.7. Acil Durum ve Afetlerde Bağışıklama Hizmetleri

B.8. Acil Durum ve Afetlerde Bulaşıcı Hastalıkların Yönetimi

B.9. Ölülerin Yönetimi

- B.9.1. Kimliklendirme
- B.9.2. Defin Hizmetleri

C. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri

- C.1. Arama Kurtarma Çalışmaları
 - C.1.1. Kurtarma Konusunda Eğitilmemiş Halkın Girişimleri
 - C.1.2. Eğitilmiş Kurtarma Ekiplerinin Çalışmaları
- C.2. Sağlık Müdahale Organizasyonu
 - C.2.1. Bireysel (Solo veya Tek Başına) Tedavi Alanları
 - C.2.2. İlk Yardım Noktaları
 - C.2.3. Yaralı Toplama Alanları
 - C.2.3.1. Tıbbi Uç Nokta ve Yaralı Toplama Bölgesi Organizasyonu
 - C.2.3.2. Triage ve Kayıt
 - C.2.3.3. Tıbbi Müdahale Alanı
 - C.2.3.4. Tıbbi Tahliye ve Nakil
 - C.2.3.5. Mobil Acil Yönetimi

D. Rehabilitasyon Hizmetleri

- D.1. Afet Sonrası Psikososyal Destek Hizmetleri
- D.2. Afet Sonrası Yıkıntı ve Atıkların Toplanması ve Geri Kazanılması
- D.3. Onarım ve Yeniden İnşa
- D.4. Normalleşme Çalışmaları Kapsamında Sosyokültürel Faaliyetlerin Başlatılması
- D.5. Afetzedelerin Beslenme ve İçme Suyu İhtiyacının Karşlanması
- D.6. Bulaşıcı Hastalıkların Önlenmesi
- D.7. Okul Eğitimlerinin Yeniden Başlatılması
- D.8. Yardımların Organizasyonu
- D.9. Güvenliğin Sağlanması
- D.10. İş Alanlarının Açılması

- **Afetler / ODD'ler önemli Halk Sağlığı sorunlarıdır**

Sonuç

Halk Sağlığı açısından

- Afetler / ODD'ler önlenabilir veya etkileri azaltılabilir
- Bunun için farklı bakmak gerekir
 - Çok sektörlü / paydaşlı sağlık sorumluluğu geliştirilmelidir

**Felâket başa gelmeden evvel, onun esbabı mania
ve müdafaası düşünölmek lazımdır. Geldikten
sonra teellümün faydası yoktur.
1920 (Nutuk II, s. 463)**

Afetsiz...

Olacaksa da Etkisi Önlenmiş...

Günlerimiz olsun...

murattopbas@yahoo.com